

BOGDAN DABIC

LATINSKI ELEMENTI U SRPSKOHRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Udio latinskih elemenata u našem književnom jeziku dosta je velik, ali nije jednak na cijeloj teritoriji gdje se govori srpskohrvatski. Na zapadnom području našeg jezika njegovi nosioci bili su u tješnjem dodiru s latinskom kulturom i latinskim jezikom. Kod toga dijela balkanskih Slovena latinski uticaj počeo je u doba hristijanizacije, pojačao se nakon crkvenog raskola i potrajao gotovo sve do naših dana. Još u srednjem vijeku latinski je postao međunarodnim jezikom katoličke crkve i nastavni jezik u zapadnoevropskim državama.¹ Na tom se temelji njegova docnija uloga opšteevropskog jezika u književnosti i nauci. Takav status latinski će dugo zadržati, mada se u zapadnoj Evropi za tu funkciju osposobljavaju i nacionalni jezici. Ali proći će dosta vremena dok se i oni učvrste u toj ulozi. Hrvati kao nosioci našeg zajedničkog jezika bili su za sve to vrijeme korisnici latinskog jezika i latinske kulture. Oni su se manje ili više služili njime u crkvi, u školi, u književnosti i javnom životu. Kao dokaz takve postavke navešćemo dvije činjenice: 1) postojanje hrvatske književnosti na latinskom jeziku, 2) činjenicu da je latinski bio zvaničan jezik u banovini Hrvatskoj sve do 1847. godine.² U toj funkciji njega će — dosta kasno — zamijeniti moderni hrvatskosrpski jezik. Veliku zaslugu u tome imali su hrvatski ilirci i Vuk St. Karadžić.³

Pogrešno bi bilo shvatanje da je latinski sišao sa književne i kulturne scene samim činom uvođenja nacionalnog jezika u javni i kulturni život. Ta smjena nije mogla da bude trenutačna, ni u Zapadnoj Evropi ni kod nas. Latinski je ostao prisutan i dalje — u kulturi i književnosti — ali sad na jedan drugi način. Postao je, naime, glavni izvor evropeizama u našem književnom i naučnom jeziku — uglavnom kod obrazovanog sloja društva. Hrvatska inteligencija imala je u prošlosti prisniji odnos prema latinskom jeziku nego što je to bilo u Srbiji. To je bilo uslovljeno različitom političkom i kulturnom istorijom dvaju korisnika istog jezika, pa je zbilja suviše da ovdje raspre-

¹ Vidi o tome u knjizi J. Šetka, *Hrvatski kršćanski termini grčkoga porijekla*, izd. Šibenik, 1940; str. 8—9; 15—18.

² O tome vidi u knjizi Gortan-Gorski-Pauš, *Latinska gramatika*, izd. Školska knjiga, Zgb.; str. 1.

³ Vidi opširnije o tome u knjizi Jonke Lj., *Književni jezik u teoriji i praksi*, izd. Znanje, Zagreb, 1965; str. 12—15.

damo detaljnije o tome. Za našu analizu važno je da je sve to ostavilo primjetan trag u našem zajedničkom književnom jeziku. To se tiče ne samo direktnog uticaja na naš jezik, već i latinskog posredovanja pri unošenju leksike iz drugih zapadnoevropskih jezika u naš tekst. Tako smo vidjeli, na primjer, da su mnogi grecizmi u našem književnom jeziku i danas prisutni u latinskom glasovnom ruhu. To, razumije se, naročito važi za zapadnu varijantu sh. jezika.

U krajnjoj liniji to je dovelo i do razlika koje nisu uvijek beznačajne. Osim toga, različita je — u dvije varijante — i tradicija u smislu tolerisanja stranih riječi. Poznato je da su na našem zapadu imali čistunska shvatanja u pogledu leksike novoga književnog jezika. Kolo vođe ilirskog pokreta takođe su imali dosta odbojan stav prema riječima neslovenskog porijekla. Pri tome je zanimljivo da se svi strani jezici nisu našli pod jednakim udarom jezičkog purizma. Glavna meta bili su njemački i turski jezik, zatim mađarski. Zbog ilirskog panslavizma u oblasti kulture i politike, slovenski jezici bili su pošteđeni od izražene netrpeljivosti. Neki od njih postali su čak popularni, da tako kažemo. Takvi su bili češki i ruski jezik, iz kojih je još u to doba preuzeto dosta riječi u moderni jezik hrvatskosrpski.⁴ Naglim izgonom velike mase stranih riječi, koje su u toku nekoliko stoljeća bile preuzete iz njemačkog i turskog jezika, oslobođen je prostor za primanje evropeizama i za sopstveno jezičko stvaranje na planu rječnika.

Izbor Hrvatski ilirci krenuli su putem kovanica i kalkova po njemačkom uzoru, a Vuk St. Karadžić zabranjivao je — tako reći — Srbima da kuju nove riječi.⁵ Ono što je zatečeno bilo je primljeno, ali se dalje nije smjelo ići. Budući da je Vuk u to doba sebi već izvojevao neki ugled u evropskoj slavističkoj javnosti, on je time i nehotice naškodio književnom jeziku kod Srba. Ovako smjelu tvrdnju treba bar donekle argumentovati, ukoliko je to moguće na ovom mjestu. Mislim da je Vuk naročito pogriješio prema onom malom, ali kulturno najnaprednijem, dijelu srpskog naroda na sjeveru (u Vojvodini). Tamo je, naime, bujao privredni i kulturni život, koji je neizbježno zahtijevao i pokoju novu riječ. Ali Vuk je uporno nastojavao na svom tvrdom ubjeđenju — da je i njima dovoljan fond riječi koji im može ponuditi Hercegovina i Šumadija.⁶ Pri tome je on katkad zanemarivao nepobitnu činjenicu da vojvođanski Srbi žive u posve drugačijim uslovima — privrednim i kulturnim. Mislim da je baš zbog toga istočna varijanta našeg jezika i danas nešto kruća u tvorbi riječi. Time ne bismo htjeli kazati da je sve ono što je skovano u zapadnoj varijanti našeg jezika bilo vazda uspješno i promišljeno. Pojedine lekseme tamo sačinjene nisu danas pri-

⁴ Pomoću tih jezika vršeno je naknadno slaviziranje leksike u hrvatskosrpskom književnom jeziku, u slovenačkom itd. Otud više bohemizama u zapadnoj varijanti našeg jezika nego li u njegovoj istočnoj varijanti. U samom češkom jeziku primljeno je tako nešto rusizama u vrijeme češkog preporoda.

⁵ Ovdje ćemo se samo prisjetiti kako se Vuk žestoko usprotivio pokušaju Srpskog učenog društva za stvaranje naučne nomenklature. Izgleda da je Vuk ipak sebi ponekad dozvoljavao ono što je drugima zamjerao i zabranjivao. Uostalom, sam je to — na neki način — priznao u vezi sa svojim prevodom *Novog zavjeta* (1847).

⁶ Vidi opširnije o tome u knjizi P. Ivić, *Srpski narod i njegov jezik*, izd. SKZ, Bgd., 1971; str. 238—234. Takođe kod M. Selimovića (Za i pro).

hvatljive, ali je dobro da književnici i filolozi stvaraju poneku novu riječ. Od toga se slobodno možemo plašiti manje nego što smo navikli, jer ako nešto ne bude načinjeno kako valja — vrijeme će ga sigurno odbaciti. A sve ono što uđe u književni jezik i tamo se duže zadrži pokazalo je samim tim da je položilo nekakav životni ispit. Razumije se, takva tvrdnja važi samo u načelu. Uostalom, i na hrvatskoj strani već je odavno ublažen stav prema takozvanim stranim riječima, a naročito prema evropeizmima. To pokazuju i noviji rječnici raznih vrsta i namjena — od dvojezičnih i pravopisnih pa sve do velikog rječnika stranih riječi B. Klaića.⁷

Iako danas latinski jezik nema onaj značaj što ga je imao u ranijim razdobljima, ipak su i nosioci našeg jezika — zahvaljujući njemu — postali baštinici velikog kulturnog bogatstva Zapadne Evrope. Latinski jezik i književnost, uopšte latinska kultura, imali su velikog udjela u približavanju zapadnoevropskih naroda i njihovom međusobnom upoznavanju. Silazeći sa scene na kojoj je nekad bio protagonista, latinski jezik — uporedo sa grčkim — i dalje služi kao neiscrpan izvor za stvaranje novih termina u nauci i tehnici. U tom smislu njegova uloga u internacionalizaciji leksike evropskih jezika ni danas ne prestaje. Nakon ovih uvodnih napomena možemo sad pristupiti analizi u pogledu glasovne adaptacije evropeizama latinskog porijekla u našem književnom jeziku.

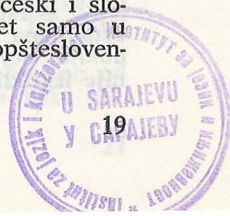
GLASOVNA ADAPTACIJA LATINSKIH ELEMENATA

Sistem samoglasnika u latinskom jeziku bio je dosta jednostavan, kako znamo još iz srednje škole. Stoga ćemo u daljem izlaganju njime operisati kao nečim poznatim. U njemu je bilo svega 5 prostih samoglasnika: *a, o, e, i, u*. Oni su se realizovali kao dugi ili kratki. U tom smislu bili su fonološki suprotstavljeni.⁸ U našem tekstu dužine latinskih slogova ne održavaju se onako kako bi to bilo moguće po našoj prozodiji, već više u skladu s našim obličkim i tvorbenim uzorima. To znači da se latinski dugi samoglasnici neće uvijek zamjenjivati našim dugim, miti latinski kratki — našim kratkim. Pri tome se sad ispoljila jedna zakonomjernost u procesu preuzimanja stranih riječi. U procesu glasovne adaptacije, naime, ne iskorišćavaju se sve glasovne mogućnosti što ih nudi maternji jezik. Namjesto toga nastupa proces naknadnog podvođenja, diktiran navikama i modelima maternjeg jezika.

Latinski jezik imao je, osim prostih samoglasnika, još i dvoglasnike. Iako školske gramatike navode 4 diftonga, njih je zapravo bilo

⁷ Pri izradi ovog rada poslužio sam se *Velikim rječnikom stranih riječi* B. Klaića, izd. Zora, 1972. On zbilja ima i u izobilju svakakvih stranih riječi, ali je ipak tu najviše evropeizama i turcizama (B. D.).

⁸ Od današnjih slovenskih jezika za takvu opoziciju znaju češki i slovački, zatim srpskohrvatski. Slovenački jezik razlikuje kvantitet samo u naglašenim slogovima, dok su poljski i ruski posve izgubili tu opšteslovensku osobinu.

svoga 2: *au*, *eu*. Oba su, dakle, bili iz reda *u*.⁹ Razumije se, mi u našem razmatranju imamo na umu školski izgovor latinskog jezika. Za našu analizu on je odlučan, jer je u naš književni jezik najveći broj latinizama ušao putem knjige. Dvoglasnik *au* dobro je predstavljen u latinizmima našega književnog jezika, dok je dvoglasnik *eu* vrlo rijetko zastupljen u njima.¹⁰ Ovdje se donekle apstrahujemo od klasičnog latinskog izgovora, jer je on u filologiji sporan. Osim toga, pojedini romanski narodi, kao njegovi neposredni nasljednici, različito adaptiraju taj izgovor — bar u školskim priručnicima.¹¹

Dvoglasnik *au* zamijenjen je u našem kontekstu obično fonološkim slijedom *au*. Pri tome valja unijeti jednu ispravku tvrdnje koja se ranije povlačila po našim udžbenicima. Tamo se tvrdilo da se tobože i u našem kontekstu izgovaraju slijedovi *au* i *eu* kao dvoglasnici. To nije tačno, u našem jeziku tako samo pišemo, ali nema govora ni o kakvim dvoglasnicima. Tu imamo posla sa dva samostalna samoglasnika, koji čine dva zasebna sloga. Navešćemo nekoliko primjera radi ilustracije: *august/avgust*, *autor(itet)*, *aplauz*, *aurora*, *aureola*, *laureat*, *inauguracija*, *kaucija*, *klauzula*, *Laura* itd. Navedeni primjeri pokazuju da se diftong *au* realizovao u različitim položajima na početku, unutar i na kraju riječi. Njegova zamjena u našem kontekstu očito nije zavisila od tih različitih položaja. Većinom je taj dvoglasnik davao na našem tlu *au* u obje varijante našeg jezika. U istočnoj varijanti, doduše, imamo ponekad *av*, ali to je dosta nedosljedno. Zadržaćemo se sad na nekim pojedinačnim primjerima: *avgust* kao naziv mjeseca u godini tako glasi u istočnoj varijanti našeg jezika, u zapadnoj glasi *august*. Kao vlastito ime u istočnoj varijanti susrećemo *Avgust*, u zapadnoj *August(in)*. Mislim da bi se lik *Avgust* eventualno mogao zadržati (u istočnoj varijanti) samo za strance. Ako naš čovjek ima takvo ime, ono bi moralo da se ostavi u formi *August*. Tako, na primjer, hrvatski pisi *August* (Šenoa, Harambašić, Cesarec) bolje bi bilo da se tako pišu i u istočnoj varijanti. Dva su jaka razloga za to: 1) što se time bolje čuva identitet u administrativnom smislu, 2) što kod Srba nema uopšte takvih imena. Promjenom lika *August* > *Avgust* ništa se ne dobiva u datom slučaju.¹² Pri tome ja nemam nikakvih normativnih pretenzija, već samo lingvistički vrednujem adaptaciju. Malobrojni su slučajevi kad i u zapadnoj varijanti našeg jezika imamo *av* (*ov*) na mjestu latinskog dvoglasnika *au*: *lovor*, *Lovro*, *Mavro*, *Pavao*, *Pavle*, *pavlin*. Naporedo s njima žive i likovi *Laurencije*, *Mauri*, *Laura*, *Paula* itd. Neki od navedenih primjera mogu se objasniti položajem diftonga (ispred samoglasnika), ali svi ne mo-

⁹ Iako se u našim školskim gramatikama iskazuju kao diftonzi još *ae* i *oe*, oni to, ipak, nisu. Iste gramatike koje tvrde da jesu obavještavaju nas, dalje, da se prvi izgovarao kao *e*, drugi takođe. Tako je bar u školskom izgovoru latinskog jezika.

¹⁰ To je zbog toga što je on slabije zastupljen i u samom latinskom originalu, i to u svima položajima u riječi.

¹¹ Tako, na primjer, Rumuni, Italijani i Francuzi izgovaraju svako na svoj način pojedine glasove latinskog jezika. Na nas koji smo navikli na školski izgovor nešto bliži latinskom to djeluje dosta neobično.

¹² Isto tako će na hrvatskoj strani grčka imena kod naših Srba biti ostavljena onako kako su uobličena u istočnoj varijanti (na primjer, *Jevdokija*, *Sofnorije* i sl.). To je zato što ih nema kod Hrvata, pa se za njih nije izgradio model uobličavanja.

gu. Neku osobenost navedenih primjera čini to što su lična imena. Tu je sad mogao da se uplete vanjezički činilac: kalendarsko ime pisalo se često s težnjom da se što više sačuva izvorni lik. Kasnije ono poprima karakter dokumenta i ne mijenja se.

Latinski diftong *eu* zamjenjuje se fonološkim slijedom *eu*, koji opet u našem tekstu nema karakter dvoglasnika. Riječ je o dva zasebna samoglasnika, koji čine dva samostalna sloga: *neutrum*, *neutron*, *neutralnost*, itd. To je važeća zamjena u obje varijante našeg jezika, ali se ipak dešava — u istočnoj varijanti — da imamo *ev* kao zamjenu toga diftonga: *Tevtonci*, *tevtonski* red, *tevtonski* mač itd. U zapadnoj varijanti toga nema.¹³

Što se tiče latinskih suglasnika, možemo reći da u našem jeziku postoje dobre mogućnosti za njihovu valjanu zamjenu. To je donekle posljedica bogatstva našeg suglasničkog sistema, ali i relativne podudarnosti dvaju glasovnih sistema. Ovdje ćemo se zadržati samo na nekim karakterističnim pojavama: suglasnik *h*, glas *s* u položaju poslije sonanata (slijedovi RS, LS, NS) i zamjena latinskog *l* našim *lj*. Suglasnik *h* u našem kontekstu obično se zamjenjuje našim *h*. Tako je adaptirana većina latinizama u obje varijante našeg jezika. U zapadnoj varijanti ponekad imamo *k* namjesto latinskog *h*, ali ta pojava opaža se ponekad i u istočnoj varijanti: *cikorija* < *cichorium*, *kamilica* < *chamomila* itd. U zapadnoj varijanti ima slučajeva hiperpravičnosti upotrebe *h*-suglasnika: *hostenzorij* < *ostensorium*.¹⁴ Pojava supstitucije *h*-suglasnika u tuđim riječima ne iznenađuje nas, jer znamo da se *h* slabo artikuliše u većini naših govora.

U fonološkim slijedovima RS, NS, LS suglasnik [s] najčešće se ozvučava, iako u našem jeziku sonanti tolerišu uza se i bezvučan suglasnik.¹⁵ Tako je latinsko RS > RZ u našem tekstu: *disperzija*, *diverzija*, *torzija*, *intarzija*, *ekskurzija*, *kurziv*, *konverzacija*, *verzija*, *univerzitet*. Takva zamjena dosljednije je provedena u zapadnoj varijanti našeg jezika, ali i tamo ima izuzetaka: *kurs*, *konkurs*, *persona*. Iz navedenih primjera razabiremo da se to većinom dešava u položaju na kraju riječi. Primjer *persona* i sl. ne dozvoljavaju nam, ipak, da formulišemo takvo pravilo. Neslaganja smo zabilježili u istoj varijanti, čak u riječima istog korijena: *kurs*, *ekskurs*, ali *ekskurzija*! Ponekad su takvi likovi varijantski suprotstavljeni: *versifikacija* i *verzifikacija*, itd. Slične su prilike i što se tiče zamjene fonološkog slijeda LS > LZ. Tako imamo, s jedne strane, *emulzija*, *konvulzija*, a sa druge — *puls*, *impuls* i sl. Mali broj primjera u kojima je sadržan ovaj slijed ne dozvoljava nam preciznije zaključke u smislu varijantske suprotstavljenosti. Što se tiče slijeda NS > NZ, imamo dosta primjera, ali možemo odmah reći da su prilike načelno iste kao u dvije gornje sekvencije. Prevladavaju slučajevi ozvučavanja suglasnika [s] u obje varijante, ali se u

¹³ U tome se, između ostalog, opet ispoljio latinsko-njemački model uobličavanja grecizama u zapadnoj varijanti našeg jezika.

¹⁴ O tome vidi mjerodavno tumačenje kod J. Šetke, u knjizi *Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla*, izd. Makarska, 1964; str. 129. Vidi takođe kod Klaića, u navodnom *Velikom rječniku*... str. 526.

¹⁵ Tako, na primjer, izgovor *Jugozlavia*, *Jugozlavi* — koji čujemo od naših susjeda Nijemaca (austrijskih) ili, pak, od Italijana para naše uši.

istočnoj, ipak, osjeća izvjestan otpor tome procesu. Ozvučen je s-suglasnik u sljedećim primjerima (obje varijante): *pretenzija*, *recenzija*, *cenzus*, *kompenczacija*, *dimenzija*, *ekspanzija*, *tonzura*. U istočnoj varijanti imamo: *insulin*, *konsekvencija*, *konsonant*, *konsilijum*, *konsul*, *konsultant* (Cf. kod Andrića sintagmu *konsulska vremena*), *konsultacije* itd. U tom pogledu naš jezik (obje varijante) razlikuje se od ruskog, a pogotovu se razlikuje zapadna varijanta.¹⁶ Među navedenim primjerima, a i inače, malo je imenica u kojima je lik sa neozvučenim [s] svojina obiju varijanta. Izgleda, ipak, da je pri tome bila od značaja i morfemska granica. Tako i u zapadnoj varijanti susrećemo likove kao što su *konsens*, *nonsens*, *konsonant* (pored *konzonant*). Znači da je morfemska granica — bar donekle — odvajala bezvučno [s] od prethodnog sonanta.¹⁷

Zamjena latinskog *l* našim suglasnikom *lj* sasvim je sporadična i više je obličke (analogijske) prirode negoli glasovne. Samo ponekad moglo je tome doprinijeti i fonetičko okruženje. Navešću ovdje nekoliko primjera: *ljulj* < *lolium*, *pasulj* < *phaseola*, *milja* < *mille*. Tu je *lj* moglo da uđe iz domaćih imeničkih tvorevina sa sličnim završecima u nom. jedn. U vezi je s ovim zamjena našim *nj* latinskoga slijeda *n-j* na morfemskom šavu. U riječima *injekcija*, *konjugacija*, *konjunktura* i sl. većinom se izgovara naše *nj* na mjestu latinskoga *n-j*. Ta je pojava čisto glasove prirode, jer u domaćim riječima nema takvoga slijeda.

Kad je riječ o adaptaciji latinizama na suglasničkom planu, tu dolaze do izražaja i činioci vanjezičke prirode, uglavnom kulturni. Naime, prije konačnog ulaska u naš književni jezik — mnogi latinizmi su već bili prerađeni po modelu zapadnoevropskih jezika (njemačkog i francuskog, na primjer). To se naročito odrazilo u smislu varijantskog suprotstavljanja pojedinih likova latinizama. U istočnoj varijanti osjeća se francusko posredovanje, a u zapadnoj njemačko. Tako smo na našem istoku dobili likove: *santimetar*, *finansije*, *ofanziva*, *pansion*; a na našem zapadu likove: *centimetar*, *financije*, *ofenziva*, *penzion* itd.

Od svih mogućih glasovnih procesa u adaptaciji latinizama u našem kontekstu najvažniji su oni što se zbivaju na završetku riječi. Oni imaju vazda i oblički smisao, pa utoliko bitno utiču na dalje ponašanje preuzetih latinizama u našem jeziku. Njihovom analizom započecemo razmatranje obličke adaptacije latinizama.

OBLIČKA ADAPTACIJA LATINSKIH ELEMENATA

Evropeizmi latinskog porijekla unijeli su u naš jezik značajne izmjene u preraspodjeli fonema, posebno na kraju riječi. Najčešće od-

¹⁶ Izraženije ozvučavanje suglasnika /s/ u neposrednom susjedstvu sonanata, tačnije iza njih, u zapadnoj varijanti sigurno je nastalo pod uticajem latinsko-njemačkog izgovora evropeizama, a poduprto je i italijanskim uticajem. U ruskom jeziku više se išlo za načinom pisanja, pa se suglasnik /s/ znatno rjeđe ozvučavao u takvom položaju.

¹⁷ U to ne treba uopšte sumnjati, jer se radi o školovanim ljudima koji su drugu sastavnicu navedenih primjera poznavali i kao samostalnu riječ, gdje je taj suglasnik bio bezvučan (*sens*, *sonant* itd., a ne *zens*, *zonant*). Utoliko više što se slične promjene na granici riječi ne registruju dosljedno čak ni u našem fonološkom pravopisu.

bacivanjem izvornih latinskih završetaka u nominativu jedn. nastale su u našem kontekstu završne skupine kakvih ranije nije bilo. Usput ćemo podsjetiti da naš jezik ne podnosi nagomilavanje suglasnika na kraju riječi.¹⁸ Ovdje ćemo navesti neke od skupina na kraju riječi koje susrećemo u našim latinizmima: RD — *apsurd*; RT — *ekspert*; M(P)T — *eksprompt*; KL — *fascikl*, *artikl*; SK — *fisk*; RKT — *infarkt*; PS — *kolaps*, *plebs*; NKT — *instinkt*, *punkt*; RS — *ekskurs*, *konkurs*; NS — *konsens*, *tangens*; KST — *tekst*, *kontekst*; MB — *limb*, *nimb*; RV — *nerv*; NT — *docent*, *regent*; LS — *puls*, *impuls*; PT — *koncept*, *recept*; RN — *Saturn*; LP — *skalp*; MPL — *templ*; MF — *trijumf*; NGL — *triangl*. Takvi skupovi, teški za naše izgovorne navike — bar u tom položaju — nastajali su najčešće odbacivanjem latinskih završetaka (-um, -us) u nominativu jedn. U nekim slučajevima uprošćavaju se umetanjem nepostojanog -a- u ishodišni padež takvih imenica. Primjeri: *arak* < *arcus*, *spektar* < *spectrum*, *centar* < *centrum*, *kandelabar* < *candelabrum* itd.¹⁹ Međutim, u tom zahvatu nema dosljednosti ni u jednoj varijanti našeg jezika, iako je umetanje nepostojanog -a- više odlika istočne varijante. Ima tu dubleta i u jednoj istoj varijanti, a ima ih koji su oponirani po varijantama. To zavisi ne samo od glasovnih činilaca nego i od sociolingvističkih prilika. Tako ćemo imati dublet *procenat/procent* u obje varijante našeg jezika, ali ni u jednoj nema *docenat*, već samo *docent*. Pri tome je glasovna konstelacija ista u obje navedene lekseme! Načelno uzevši, u istočnoj varijanti nezgodne završne skupine suglasnika otklanjaju se na pokazani način, dok se u zapadnoj one obično tolerišu. Još je karakteristično da su one uglavnom razbijene u riječima koje su postale svojina narodnog jezika. Čime bi se moglo objasniti tolerisanje nekih skupina u zapadnoj varijanti našeg jezika? Jedan od uzroka je tješnji dodir sa njemačkim jezikom. U tome smislu zanimljiva je razlika u liku samih jezikoslovnih termina: *akcent*, *imperfekt*, *dijalekt*, *objekt*, *subjekt* itd. (u zapadnoj varijanti) prema *akcenat*, *imperfekat*, *dijalekat*, *objekat*, *subjekat* itd. (u istočnoj varijanti). Na istoku će biti običnije *momenat*, *fakat*, *argumenat*, *dokumenat* i sl., na zapadu *moment*, *fakt*, *argument*, *dokument* itd. U knjiškim riječima bolje se čuva završna skupina i u istočnoj varijanti (na primjer, kod imenice *intelekt*). Pa ipak, najveći broj takvih imenica pravi su dubleti u objema varijantama našega knjiž. jezika. Proces razbijanja završnih grupa u stranim riječima još je u toku, pa bi zbog toga bilo prerano nastojati na normalizaciji svakog pojedinog slučaja. Dokazuju to i brojni napisi o pojedinačnim imenicama stranog porijekla, koji su objavljivani na stranicama naših stručnih časopisa (zagrebačkog *Jezika* i beogradskog *Našeg jezika*). Donekadno je, na primjer, u krugovima starijeg naraštaja beogradske inteligencije živio lik *koncerat*, ali sad već prevladava *koncert*. Glasovne prilike ne mogu nam sugerisati unaprijed kad će završna grupa suglasnika biti razbijena, a kad će se očuvati. Još nam valja istaknuti da je umetanje nepostojanog -a- bilo ponegdje podržano latinizmima koji su

¹⁸ Vidi o tome sistematsko izlaganje u zborniku *Issledovanija po serbohrvatskomu jazyku*, izd. »Nauka«, Moskva, 1972; str. 3—5; 16—18.

¹⁹ Zanimljivo da je kod naših Primoraca (na primjer, u Dubrovniku) snažno izražena težnja da se razbiju teške finalne skupine u riječima italijanskog porijekla.

već imali organsko *a* u originalu: *inserirat*, *predikar* < *praedicarum* itd. Otud se ono lakše moglo prenijeti i učvrstiti u riječima kao što su: *objekat*, *subjekat*, *koncerar* i sl. Tu je sad proradio opštejezički mehanizam glasovnog sazvučja. Ali to je samo dodatni razlog, koji više ilustruje pojavu nego što je objašnjava.

U ovome slijedu misli zanimljivo je pomenuti i lekseme u kojima je bilo zastupljeno organsko /e/ iz latinskog, jer se ono docnije dvojako reflektuje na našem tlu: nekad kao /e/, drugi put kao /a/. To je zastupljeno prije svega u latinskim nazivima mjeseci, koji su postali međunarodni: *septembar*, *oktobar*, *novembar*, *decembar* < *september*, *october*, *november*, *december*. Izvorni vokalizam u tim nazivima čuvaju i veliki svjetski jezici Zapadne Evrope — njemački, francuski i engleski.²⁰ Za pomenuti završetak u našem jeziku ima i dodatnih uzroka. Moglo je nepostojano -a- da se učvrsti i pod uticajem likova *januar* < *Januarius*, *februar* < *Februarius*, gdje je a-samoglasnik etimološki.

Sa druge strane, ima u našem kontekstu riječi u kojima se naporedo drže likovi s e-vokalom i oni s a-vokalom: *arbitrer/arbitrar*, *minister/ministar*, *filter/filtar*, *magister/magistar*, *frater/fratar*, *Jupiter/Jupitar* itd. Zamjena latinskog *e* našim *a* u takvim završecima sve više prevladava u obje varijante našeg jezika, ali asimilirani likovi još ne mogu da se uvedu u sve latinizme — pošto jedan broj njih čuva dobro završetak -er (na primjer, *pauper*, *kancer*, *niger* itd.). Borba tih dvaju nastavaka naročito je zanimljiva u zapadnoj varijanti našeg jezika. Malo je paradoksalno da u zagrebačkim rječnicima stranih riječi srećemo češće likove na -ar negoli u beogradskim rječnicima. Ovu tvrdnju valja precizirati, što se može učiniti na sljedeći način: Zagreb se nalazi na kajkavskom tlu — gdje nema uopšte nepostojanog *a*, već samo nepostojano *e*. Zbog toga su za nas pomalo neobični likovi kao što je *Jupitar* i sl. Obrazovani kajkavci naučili su književni jezik štokavskog tipa, pa su time navikli i na nepostojano *a* u nominativu jednine. Bilo da je nominativ *Jupiter* ili *Jupitar*, *minister* ili *ministar*, *magister* ili *magistar*, zavisni padeži glasiće *Jupitra/Jupitru*; *ministra/ministru*; *magistra/magistru*... Kod štokavaca to neće biti tako, pa je za njih bitno — koji će samoglasnik (*e* ili *a*) ostati u imeničkom završetku.²¹ Kao što je mnoge riječi iz zavičajnog dijalekta dotjerao po kalupu književnog jezika, kajkavac je tako isto štokavizirao i neke evropeizme. Mislim da bi takvo objašnjenje moglo da se prihvati kao lingvistički zasnovano.

Razmotriti obličku adaptaciju latinizama u našem kontekstu to zapravo znači analizirati ih po gramatičkom rodu i po najaktivnijim tvorbenim nastavcima. Mi ćemo tako i postupiti u daljem izlaganju. Počecemo od ženskog roda, jer je on — bar djelimično — sličan onome u slovenskim jezicima. Ako se imenica u latinskom originalu završavala na -a, ona se u našem kontekstu neposredno uključivala u ženski

²⁰ Tako u njemačkom jeziku ti nazivi glase: *September*, *October*, *November*, *Dezember*; u francuskom glase: *septembre*, *octobre*, *novembre*, *decembre*; u engleskom glase: *september*, *october*, *november*, *december*.

²¹ Zbog toga će učenici štokavci pisati (i govoriti) *Gubec*, *Gubeca*, *Gubecu*... ili, pak, *Gubac*, *Gupca*, *Gupcu*. Za njih je posve tuđe *Gubec*, *Gupca*, *Gupcu*...

rod. To je išlo gotovo automatski, jer je takav oblički mehanizam našeg jezika kao slovenskog. Takve su upravo bile sljedeće imenice: *arena*, *kulpa*, *era*, *fama*, *fabula*, *fibula*, *kamera*, *kopula*, *luna*, *norma*, *numera* itd. One su se deklinirale isto kao domaće riječi *žena*, *glava*, *livada* itd. Razumije se da sve imenice takve strukture nisu morale ostati u ženskom rodu, ali to ne smeta našoj tvrdnji — jer je ona tačna u pogledu osnovne mase takvih imenica. Razlozi analogijske ili, pak, značenjske naravi mogli su svrstati takve imenice i u pretinac muškog roda. U takvim imenicama imamo ponekad glasovnih procesa koji unekoliko modifikuju njihov završetak, ali to nimalo ne utiče na gramatički rod. Tako, na primjer, imamo različitu boju samoglasnika u riječima *linija* i *alineja* — od latinskog *linea* i *alineia*. U primjeru *statua* nema opet umetanja prelaznoga glasa J kao što smo to vidjeli u gornja dva primjera.²²

Što se tiče imenica muškog roda, one su u latinskom originalu najčešće imale završetak *-us* ili *-ius* (u nomin. jedn.). Na slovenskom tlu, pa tako i kod nas, taj se završetak obično odbacivao.²³ U sljedećim primjerima odbačen je završetak *-us*: *afekt*, *akcent*, *akt*, *akut*, *arak*, *artiki*, *dekan*, *efekat*, *fisk*, *genitiv*, *grad*, *gust*, *impuls*... Takvih primjera moglo bi se navesti po volji, ali za našu analizu dovoljno je i ovo. Završetak *-ius* odbačen je u sljedećim imenicama: *aktuar*, *antikvar*, *notar*, *kancelar*, *kapitular*, *komentar*, *proleter*. Njih je znatno manje nego imenica iz prethodne skupine. Ovdje bismo mogli da pribrojimo i neke nazive mjeseci: *januar* < *Januarius*, *februar* < *Februarius*, *mart* < *Martius*. Pri tom kao da se nazire i određena glasovna konstelacija u kojoj se to najradije vršilo. Navedeni primjeri sugeriraju nam da je jedna takva situacija bila zadovoljena — ako se ispred završetka *-ius* nalazio sonant R. Ponekad se u to upletu i činioci semantičke prirode. Tako imamo jedan završetak u ličnim imenima *Julije*, *Junije*; a drugi u apelativima *juni* i *juli*.²⁴ Pošto je takav oblik nominativa stršao iz paradigme (zavisni padeži glasili su *jul-a*, *jul-u*; *jun-a*, *jun-u*), u novije vrijeme pribjegava se — u istočnoj varijanti — nominativnim oblicima *jul*, *jun*. Time je ujednačena osnova u svim padežima, pa je tako i paradigma postala čvršća. Oblicima *juli*, *juni* iz nominativa odgovarali bi zavisni padeži *julija*, *juliju*... *junija*, *juniju* itd. U starijim fazama našeg jezika tako je upravo i bilo.

Sa druge strane, očuvala su se kod nas formacije tipa *genije*, *nunciije* (papski) od lat. *genius*, *nuntius*. Mislim da bi se to moglo objasniti na sljedeći način: te imenice znače *mušku osobu*, pa su utoliko bliske vlastitim imenicama. Pošto je kod vlastitih imena latinski zavr-

²² U ruskom jeziku došlo se čak do oblika *statuja* i sl.

²³ To je samo načelno pravilo, od koga će biti odstupanja, što ćemo vidjeti u daljem izlaganju naše teme. Nosioci našeg jezika, kao slovenskog, brzo su izlučili osnovu — iz cijele imeničke paradigme, pa je tako *-us* ili *-ius* moralo da otpadne na našem tlu, kao nešto suvišno za naš oblički sistem.

²⁴ Tako imamo imena dvojice hrvatskih pisaca *Julije* Benešić i *Junije* Palmotić. Nazivi mjeseci su *juni* i *juli*, gdje je završno J u položaju poslije samoglasnika i otpalo. Tačnije rečeno, ono se stopilo s njim. To pokazuje da su latinski nazivi mjeseci prošli kroz narodno sito, što se nikako ne bi moglo reći za nazive hemijskih elemenata (*kalij*, *kalcij* i sl.).

šetak *-ius* zamijenjen našim *-ije* (*Mucije, Junije, Julije*) — dobili smo i likove *genije, nuncije*.²⁵

Izvjestan broj evropeizama latinskog porijekla zadržao je izvorni završetak *-us, -ius* u nominativu jednine. Možemo to ilustrovati sljedećim primjerima: *abortus, adlatus, angelus, anus, census, cirkus, ductus, fetus, fokus, fundus, kazus, humus, iktus, koitus, korpus* itd. Zanimljivo je da je takvo uobličavanje zahvatilo obje varijante našeg jezika. Ako pažljivo razmotrimo navedene primjere, zapazićemo da je malo njih ušlo u širu upotrebu kod neobrazovanog svijeta (*cirkus, luksuz*). Ostali su mahom terminske riječi koje se upotrebljavaju u određenim stručnim oblastima: *iktus* u poetici, *duktus* u paleografiji; *anus, fetus, koitus* — u medicini. Time se, bar donekle, može objasniti zbog čega su oni zadržali latinski završetak.

Imenice srednjeg roda najčešće su imale završetak *-um* ili *-ium* u nominativu jednine. Pri njihovoj obličkoj adaptaciji u našem tekstu postupak je bio gotovo isti kao kod imenica muškog roda, koje smo upravo analizirali u gornjim redovima. Završetak *-um* iz nominativa jedn. najčešće je odbačen: *argumenat, bacil, cement, centar, dekret, dokumenat, elemenat, eksperimenat, momenat, fakat, ferment, fragment*. Poslije takve operacije pomenute imenice više nisu mogle ostati u srednjem rodu, a ne bi mogle ostati i da im nije odbačen izvorni završetak. (Moglo bi se učiniti, u prvi mah, da je takva konstatacija suvišna, ali nam prilike u zapadnoslovenskim jezicima pokazuju — da nije baš tako). Na isti način tretiran je kod nas i završetak *-ium* u latinizmima srednjeg roda. Pokazaćemo to na sljedećim primjerima: *adverb* < adverbium, *princip* < principium, *particip* < participium, *brevijar* < breviarium, *domicil* < domicilium, *egzil* < egzilium, *gerund* < gerundium, *honorar* < honorarium, *kalendar* < calendarium, *koncil* < concilium, *lekcionar* < lectionarium.

Kod imenica srednjeg roda imamo još jedan manir uobličavanja, na koji nismo nailazili kod imenica muškog roda. To se tiče onih imenica koje su se u latinskom originalu završavale na *-ium*. Tu se odbije samo dio završetka (*-um*), pa bismo očekivali da se sad imenica završava na samoglasnik *-i*. Međutim, u zavisnim padežima razvilo se prelazno J koje je otud uneseno i u nominativ jednine. Tako dobijamo likove *natrij, kalij, kalcij* < *natrium, calium, calcium*. Oni koegzistiraju sa likovima *natrijum, kalijum, kalcijum* (u kojima je latinski završetak zadržan u cjelini, samo što je pravopisno adaptiran). Pomenuta dva načina adaptacije u našem jeziku suprotstavljeni su po varijantama — prvi je odlika zapadne varijante, drugi istočne. Ilustrovaćemo to sljedećim primjerima: *adulterij/-um, aluminij/-um, arij/-um, auspicij/-um, delirij/-um, ekvinocij/-um, lektorij/-um, milenij/-um, magisterij, magisterijum, medij/-um, moratorij/-um, preludij/-um*.

Mali je broj imenica u kojima se završetak *-ij* primio u obje varijante; to su mahom katolički crkveni termini koji se ne upotrebljavaju na našem istoku. Kad se dođe u priliku da se oni upotrijebe, najradije se ostavljaju u formi koju su već primili u zapadnoj varijanti

²⁵ Vjerovatno je tu bila od pomoći semantika riječi, jer su i *genije* i *nuncije* označavali mušku osobu, a često su je upotrebljavali uz ime — pa su zbog toga uobličeni na pokazani način.

(*baptisterij, oficij*). Likovi na *-ij/-ijum* zapravo su ravnopravni dubleti u našem zajedničkom književnom jeziku, ali statistički prvi lik preteže u zapadnoj varijanti, drugi u istočnoj. To se najbolje vidi na onim riječima iz školskih udžbenika koje su u svakidašnjem optičaju (na primjer, već pominjani nazivi hemijskih elemenata).

Znatan je broj latinizama koji su i u našem kontekstu zadržali završetak *-um*: *album, dekorum, forum, koloseum, konzum, minimum, maksimum, impresum, monstrum, memorandum, optimum, plenum, serum, referendum*. Većina takvih imenica nije ušla u širi krug upotrebe, već je iz repertoara učenih ljudi. Time se, bar donekle, i objašnjava njihov današnji lik u našem književnom jeziku.²⁶

Posebno je zanimljiva pojava da je izvjestan broj latinskih imenica srednjeg roda na *-ium* pristupio ženskom rodu na našem tlu. Do toga je došlo nakon što su one uobličene na *-ija*. Ilustrovaćemo pojavu slijedećim primjerima: *beneficija* < *beneficium*, *cikorija* < *cichorium*, *decenija* < *decenium*, *folija* < *folium*, *lilija* < *lilium*, *opservatorija* < *observatorium*, *imperija* < *imperium*, *indicija* < *indicium*, *infuzorija* < *infusorium*, *laboratorija* < *laboratorium*, *oratorija* < *oratorium*, *preludija* < *praeludium*, *premija* < *premium*, *privilegija* < *privilegium*, *stipendija* < *stipendium*, *teritorija* < *teritorium*. Neke od navedenih imenica upotrebljavaju se isključivo u ženskom rodu (*cikorija, premija*), druge su, pak, praćene dubletima (*teritorija, laboratorija*). Reklo bi se da je njihov prelazak u ženski rod dosljednije zastupljen u istočnoj varijanti našeg jezika.

Pri kraju ove analize obličkog prilagođavanja latinizama u našem tekstu biće zanimljivo da pomenemo i slučajeve nekih dubleta — i čak trostrukosti — koji su nastajali u tom procesu. Do toga je dolazilo glasovnim putem, ali i obličkim zahvatima na našem tlu. Tako su nastajali značenjski dubleti koji se ponekad cijepaju u samostalne riječi. Navešćemo nekoliko primjera radi ilustracije: *agens/agent, regens/regent*. Očito je da se radi o oblicima radnog participia koji je poimeničen tek na našem tlu. *Agens* znači *pokretač*, *agent* znači *uhodač*; *regens* znači *viši odgojitelj* (u katoličkim zavodima), *regent* znači *kraljevski namjesnik*. Do račvanja je došlo na taj način što je u jednom slučaju uopšten oblik nominativa jednine, a u drugom uopštena je osnova zavisnih padeža. Usput možemo reći da je kod nas pri poimeničavanju češće uobličavana osnova zavisnih padeža. U tome se naš jezik razlikuje od zapadnoslovenskih jezika (češkog i poljskog), gdje je nešto više zastupljeno poimeničavanje nominativa jednine pomenutog participia. Prema tome, ovdje se radi više o obličkoj adaptaciji negoli o glasovnoj. Sličnih pojava mi smo već imali u dosadašnjem našem izlaganju. U primjeru račvanja *antika/antikva* imamo posla sa glasovnom pojavom koja nije ostavila morfološki trag. Prvo znači *klasična starina*, drugo *tip slova* u štamparstvu.

U čisto obličkom pogledu zanimljiviji su, i značajniji, primjeri u kojima je do značenjskog račvanja došlo na planu gramatičkog roda.

²⁶ Drugačiju sudbinu doživjele su takve imeničke tvorevine u zapadnoslovenskim jezicima. One su tamo ušle u srednji rod, ali su time izgubile sposobnost dekliniranja (na primjer, poljski *imperfektum, baptisterium* i sl.).

U zapadnoj varijanti našeg jezika, na primjer, imamo tri lika za jednu jedinu latinsku imenicu *centrum*. To su *centar*, *center*, *centrum*. Prvi od njih načinjen je po modelu našeg zajedničkog uzusa, drugi je iz njemačkog jezika (upotrebljava se u fudbalskom jeziku), treći je zadržao latinsku morfologiju (upotrebljava se u značenju 'krilo političke stranke'). Dubletni oblici ponekad nastaju na našem tlu opozicijom jednine i množine. Tako imamo likove *datum/data*. Prva riječ znači *dan u mjesecu*, druga znači *podaci*. Dalje imamo oblike *dekor/dekorum*. Adaptiranim likom (skraćenim) te imenice označava se *ukras* na pozornici, latinskim likom iste riječi označava se *spoljašna pristojnost* — iza koje obično ništa ne stoji. U smislu gramatičkog roda stvoreni su na našem tlu udubleti *dividend / dividenda*. To su sad dvije samostalne riječi, od kojih je prva matematički termin, a druga je finansijski termin.

Zanimljivi su likovi u kojima na našem tlu variraju dva gramatička roda, ženski i muški. Po svom porijeklu to su imenice ženskog roda koje su se u latinskom originalu završavale na *-io*. Ilustrovaćemo pojavu sljedećim primjerima: *divizija/divizion*, *legija/legion*, *regija/region* itd. Prve dvije lekseme znače vojnu formaciju, i to *divizija* stratešku jedinicu u svim rodovima vojske, a *divizion* oveću jedinicu u artiljeriji. Druge dvije riječi razlikuju se više po upotrebi nego po stvarnom značenju. Tako ćemo imati sintagme *rimski legioni*, ali *Legija stranaca* i *Crna legija* — fašistička formacija iz doba drugoga svjetskog rata. Posljednje dvije lekseme takođe su bliske po značenju, ali se i one razlikuju po upotrebi. Riječ *region* reaktivisana je kod nas u posljednjih desetak godina, pa tako imamo u Sarajevu *Regionalni zavod za školstvo*, *Regionalni SUP* itd.

Glasovne su prirode dubleti *fiskal/fiškal*. Prva od navedenih riječi znači 'zastupnik državne blagajne', druga advokat — sa nijansom prezira. Obličke su prirode dubleti *granat/granata*. Oba lika nastala su na našem tlu — uobličavanjem latinske imenice *granum* 'zrno'. Prva riječ znači biljku, druga vrstu oružja. I jedna i druga dobro se motivišu zrnjem — koje sadrži biljka i oružje. Ponekad će se desiti da se neka latinska imenica javi kod nas u tri oblička ruha, ali vazda s istim značenjem. Tako imamo *herbar/herbarij/herbarijum*. Sva tri lika izvode se iz latinskog *herbarium*. U prvom slučaju odbačen je cio završetak *-ium*, u drugom slučaju odbačeno je *-um* (i dodato prelazno J), u trećem slučaju zadržan je latinski završetak (samo je on kod nas još pravopisno uobličen). Dalje imamo latinsku imenicu *hospicium*, koja se takođe realizuje kod nas u tri lika: *hospic/hospicij/hospicijum*. Imenica znači neko prenočište u katoličkom manastiru koje je namijenjeno kaluđerima-namjernicima. Ponekad do različitog uobličavanja u našem kontekstu dolazi u zavisnosti od toga — da li imenica znači osobu ili nešto drugo: *Junije*, *Julije* (lična imena); ali *jun(i)*, *jul(i)* (nazivi mjeseci u godini) — o čemu je ranije već bilo pomena, ali u drugačijoj vezi. Katkad se kod nas izvedu po 3—4 oblika od jedne jedine latinske imenice, ali sve s različitim značenjem. Tako smo od latinskog *primus* dobili na našem tlu *prim*, *primas*, *primaš*, *primus*. Drugi je primjer latinsko *compositus*, koje se u našem kontekstu izračvalo u *kompost*, *kompot*, *kompozit*. Prva od navedenih riječi znači 'vještačko đubrivo', druga 'skuvano voće' (obično pomiješano), treća znači 'nešto složeno' (na primjer, složenicu u lingvistici). Latinska imenica

comes/comitis, koja je u originalu značila 'saputnik, drug' — izračvala se na našem tlu u *komeš* i *komita*. Prva je u upotrebi u Hrvatskoj, njome se označavao sitan turopoljski plemić; druga se upotrebljava u Srbiji, ona znači odmetnika koji je napustio redove regularne vojske, pa se potuca po šumi i pljačka prolaznike.

Ponekad je različit oblik iste imenice znak da se ona upotrebljava u drugoj ljudskoj djelatnosti — naučnoj ili kulturnoj. Tako imamo dublet *konjunktiv/konjunktiva*; prvo u lingvistici, drugo u medicini. Dalje imamo *neutron/neutrum*; prvo u fizici, drugo u lingvistici. Slični su im i sljedeći dubleti: *oktav/oktava*; prva riječ je termin u štamparstvu, druga je muzički termin. Zanimljivi su dubleti *aktiv/aktivna*, *pasiv/pasiva*. Likovi koji su ovdje dati na prvom mjestu jesu termini u lingvistici, oni na drugom mjestu upotrebljavaju se u finansijskoj djelatnosti. Ali mogući su dubleti u istoj sferi upotrebe, pa tako imamo *tangens/tangenta* — oba termina su iz geometrije.

Dešava se katkad da smo jednu riječ preuzeli neposredno iz latinskog, a drugi put tu istu riječ posredstvom francuskog ili njemačkog jezika. U našem kontekstu to će biti dvije samostalne i različite riječi, i samo su obrazovani filolozi svjesni te činjenice. Tako smo od latinskog *tegula* dobili naše riječi *tegla* i *cigla*. Druga riječ ušla je u naš jezik njemačkim posredovanjem, tako da lingvistički neobrazovan čovjek ne bi ni pomislio da su to iste riječi. Od latinskoga *secretarius* dobili smo na našem tlu opet dvije različite i samostalne riječi: *sekretar* i *sekreter*. Prva je preuzeta neposredno iz latinskog jezika i znači *tajnik*, druga je ušla u naš jezik posredstvom francuskog jezika i znači *pisaci sto*. Na sličan način nastali su u našem jeziku i trojni likovi kao što su: *studij/studija/studio*; *titl/titula/titla*. Jedni od tih likova rezultat su neposrednog preuzimanja iz latinskog, drugi su nastali njemačkim i italijanskim posredovanjem.

Sve u svemu, možemo reći da glasovna i oblička adaptacija latinizama u našem tekstu ne predstavljaju nesavladivu poteškoću. Uobličavanje evropeizama iz klasičnih jezika lakše se odvija negoli adaptacija onih koje smo preuzeli iz modernih jezika Zapadne Evrope.

ЛАТИНСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ В СЕРБОХОРВАТСКОМ ЛИТЕРАТУРНОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В настоящей статье автор рассматривает европеизмы латинского происхождения в сербохорватском литературном языке, с точки зрения их звуковой и морфологической адаптации в тексте.

Как и в других славянских литературных языках, в сербохорватском латинские элементы составляют, наряду с греческими, ядро европеизмов. Вообще европеизмы в сербохорватском литературном языке увлачивались за счёт турцизмов. В связи с освобождением наших народов от турецкого ига, они всё больше стали приобщаться к достижениям Западной Европы — в области экономической и культурной.

Конечно, это не могло не сказаться и на уровне лексики современного литературного языка. При этом процесс европеизации лексического запаса в сербохорватском литературном языке прошёл не одинаково в западной и восточной области единого литературного языка. На этом плане автор следит за интереснейшими расхождениями в смысле двух вариантов сербохорватского литературного языка.